ղաքից, Նիժնի Նովգորոդից, մի պատուելի հայ տիկին ուղարկեց մեզ 100 րուբլի, որպէս նուէր «Կայծերի» հրատարակութեան համար։ Գրականութեան վիճակը պէտք է բաղդաւոր համարել, երբ կինը սկսում է համակրել։

Րաֆֆի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դեկտեմբերի 2-ին հրատարակվեցաւ Մոսկվայում «Русскій Курьеръ» լրագրի 211 համարը։ Ինչպէս յայտնի է այդ լրագիրը ներքին գործերի մինիստրի հրամանով դադարեցրած էր մի քանի ամսով։

Բաշնորաշէն գիւղից, պ. Հայկ Տէր-Ամբակումեանցից ստացանք 4 րուբլ բաժանորդագին «Ժուրնալ դ'Օրիանի» համար։ Առաջվայ փողերի հետ կանի 908 րուբլ 15 կոպէկ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Փարիզի „առևտրական ժողովը", որ իր ձեռքի տակ ունէր երկու ուսումնարաններ 1,600 աշակերտներով, նորերումս բացարից „բարձրագոյն առևտրական ուսումնարան", որի համար Մալերբ բուլվարի վրա ահագին և ընդարձակ շինութիւն է կառուցված։ Ուսումնարանի հանդիսաւոր բացման ժամանակ ներկայ էին մի քանի մինիստրներ և բազմաթիւ պատգամաւորներ։ Սպասում էին Գամբետային, բայց նա ուղարկեց ասել, որ ինքը չէ կարող ներկայ գտնվել։ Առևտրական ժողովի նախագահը մի ճառ արտասանեց, որով մեկնեց ուսումնարանի նպատակները և կոչումը և ասաց, թէ առևտուրն էլ արդիւնաբերութեան չափ գիտութիւն և գործունէութիւն է պահանջում։ Նա յոյս յայտնեց, որ կառավարութիւնը բոլոր միջոցներ գործ կը դնէ առևտրական դաշնագրեր կապելու համար, որովհետև ինչպէս քաղաքականութեան համար, նոյնպէս և առևտրի համար ազատութիւնը ամենալաւ միջոց է։ Առևտրական մինիստր Ռուվիէ մի ճառ արտասանեց, որով ցոյց տուեց երկրի տնտեսական առողջութիւնները, նախագծված երկաթուղիները, ջրանցքները և նաւահանգիստները։ Նա յայտնեց, որ նոր ընդհանուր տարիֆը հնից աւելի ազատամիտ է։ Ժամանակ է վերանորոգել առևտրական դաշնագրերը։ Մի քանի պետութիւնների հետ դաշնագրերը վերանորոգված են, միւսների հետ բանակցութիւններ են կատարվում։ Կառավարութիւնը կաշխատի պաշտպանել և զարգացնել առևտրական դաշնակցութիւնների ձևը, որ անհրաժեշտ է առևտրական նշանաւոր գործերի համար։ Ազատութիւնը կենդանութիւն է տալիս առևտրական գործունէութեանը։ Տնտեսական զարգացման առաջին պայմանները ազատութիւնը և խաղաղութիւնն են կազմում։ Թէ առաջինը և թէ երկրորդը ապահոված են ժողովրդի կամքով և այժմեան կառավարութեան քաղաքականութեամբ։ Բայց մասնաւոր գործերը պէտք է նպաստեն հասարակական ջանքերին։ Առևտրական ժողովը հասկացաւ այդ և ստեղծեց մի հիմնարկութիւն, որ առևտրական մեծ գործերի համար ընդունակ մարդիկ կը պատրաստէ։ Այդ ուսումնարանը պէտք է ոչնչացնէ նախապաշարմունքները առևտրի դէմ, իբրև գործունէութեան երկրորդական կարգի դէմ։ Ռուվիէ օրինակ բերեց վաճառականներին, որ առևտրական յարաբերութիւններ ունի ամբողջ աշխարհի հետ և գիտէ, թէ ինչպիսի արդիւնաբերութիւնը և ինչպիսի հում նիւթ պէտք է բերել տալ։ Մինիստրը ինչպէս գիտնականին, վիճակագրին կամ արհեստագէտին, վաճառականին էլ երկրի ոյժերից մէկն է համարում։ Վաճառականը պէտք է լինի համարձակ, ազնիւ և զգոյշ։ Բացված ուսումնարանի աշակերտներից Ֆրանսիան սպասում է, որ նրանք ոչ թէ միայն վաճառականներ, այլ և ազգասէրներ կը լինեն։ Սենատի նախագահ Լէօն Սէ նոյնպէս մի քանի խօսք ասաց։ Իր ընտանեկան աւանդութիւնների համեմատ նա յարգում է առևտուրը և ուսումնարանի ապագայ աշակերտներին հրաւիրում է ուսումնասիրել առևտուրը և դրամական գործերը ոչ թէ միայն անձնական, այլ և Ֆրանսիայի հարստութեան համար, որ իր արդիւնաբերութեան շնորհիւ վերջին տասը տարիների ընթացքում յաղթեց այնպիսի դժուարութիւնների, որոնք անելք էին համարվում։

Ներկայումս Գամբետտա զբաղված է ֆրանսիական նաւատորմի մանրամասն ուսումնասիրութեամբ։ Նա այդ նաւատորմը անբաւարար է համարում Ֆրանսիայի ժամանակակից պէտքերի համար և մտադիր է պատգամաւորների ժողովին առաջարկել, որ տաս հատ զրահակիր նոր նաւեր կառուցանվեն։ Սպասում էին, որ սենատին կառաջարկվի մասնաժողովի զեկուցումը Տունիսի կրեդիտի մասին, բայց զեկուցանող Լանգլուա յայտնեց, որ զեկուցումը դեռ պատրաստ չէ։ Ֆինանսների մինիստրը մեկնեց, որ կառավարութեան և մասնաժողովի մէջ անհամաձայնութիւն կայ այն հարցի առիթով, թէ արդեօք իրաւունք ունի պատերազմական մինիստրը արտաքոյ կարգի կրեդիտից աւելի ծախս անել։ Մինիստրը յոյս ունի, որ այդ հարցի վերաբերութեամբ համաձայնութիւն կը կայանայ կառավարութեան և մասնաժողովի մէջ։

„France" լրագիրը հաղորդում է, որ կը նշանակվեն Ֆրանսիական հետևեալ նոր դեսպաններ, Շալմել-Լակուր՝ Բեռլին, Տիսսօ՝ Լօնդօն և Շօդօրդի՝ Կ. Պօլիս։

Պարլամենտական մասնաժողովը, որ նշանակված է գ ա հ ա կ ա ն բրիլեանները ծախելու համար, բացի պատմական հազուագիւտ իրեղէններից, իր նախագահ ընտրեց Րասպայլին և մանրամասնօրէն քննեց ոչնչացրած գահի թանգագին իրեղէնները։ Գեղարուեստների մինիստր Անտօնէն Պրու ցանկանում է պահպանել այն բոլոր իրեղէնները, որոնք պատմական կամ գեղարուեստական նշանակութիւն ունեն։ Րասպայլ կամենում է միայն մի քանի առարկաներ պահել, յուսալով թանգագին իրեղէնների վաճառումից ստանալ 3,00,0000 փրանկ։ Այդ գումարից ստացված եկամուտները պէտք է գործ դնվին ծեր և հիւանդ բանւորների ապահովութեան համար։ Մասնաժողովը իբրև էկսպերտ հրաւիրեց Բապստին, որ խորհուրդ է տալիս պահպանել հետևեալ առարկաները. օտար շքանշանների հաւաքածուն, որի գինը 200,000 ֆրանկ է, ժամացոյցը, որ Ալժիրի բէյ ընծայել է Լուդովիկոս XIV, գինը 3000 ֆրանկ, մի սուր, որի գինը 250,000 ֆրանկ է։ Բապստ խորհուրդ չէ տալիս ծախել եռեւելի բրիլեանտ „Րեգենտ", որի գինը 12 միլիոն է։ Աճուրդով ծախելու ժամանակ նա կարող է 800,000 փրանկով ծախվել և մի աֆերիստի ձեռք կարող է ընկնել, որ այդ բրիլեանտն իր հետ առած կը շրջի ամբողջ աշխարհը նրան ցոյց տալու նպատակով։

ՀՐԴԵՀ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Վիէննայի թատրօնի մէջ պատահած հրդեհի մասին հաղորդում են հետևեալ մանրամասները։ Հրդեհը սկսվեցաւ եօթ

սենեակում, դուռը բաց կանէր, և ներքինու գլուխը ու մարմինը ոտնակոխ անելով, կանցնէր և կը մտնէր աղախնի սենեակը։ Նա վանդակի մէջ բռնված անընտել թռչունի նման անդադար թռվռում էր այս կողմ և այն կողմ։ Հարիւր անգամ նայեց իր անկողնի մէջ, հարիւր անգամ շօշափեց նրան, բայց դարձեալ չէր հաւատում իր աչքերին, թէ իր զաւակը այնտեղ չէր։ Որդեկորոյս մայրը բոլորովին շփոթված էր։ Կասկածը նրա մէջ կատաղութեան հասաւ, երբ թնդանօթները սկսեցին այժմ աւելի և աւելի յաճախ որոտալ։ Նա ուշաթափ եղաւ, ընկաւ այն գոհարների վրա, որ մի քանի րոպէ առաջ սփռված էին գորգերի վրա և զարդարում էին նրանց գեղեցկութիւնը։

Աղախնի սենեակում ճրագը դեռ վառվում էր։ Ինքը, աղախինը, որին կոչում էին փարիջան, նստած էր իր տիկնոջ երեխայի փոքրիկ անկողնի մօտ։ Երեխան քնած էր։ Նրա ծանր շնչառութիւնը ցոյց էր տալիս, որ բոլորովին առողջ չէ. և իրաւ, մի քանի օր էր, որ կոկորդի ուռոյցք էր ստացել։

Նա գլուխը վեր բարձրացրեց, և կիսաբաց աչքերով նայելով աղախնի վրա, ասաց.

—Ջուր եմ ուզում։

—Կը տամ, զաւակս, կը տամ, ասաց աղախինը և վեր կացաւ կատարելու նրա պահանջը։

Երեխան ջուրը խմելուց յետոյ, գլուխը կրկին դրեց բարձի վրա և իսկոյն քուն եղաւ։ Աղախինը դարձեալ նստեց իր առաջվայ տեղում, հիւանդի անկողնի մօտ։ Արդեօք յաւակցութիւնը, թէ պարտաճանաչութիւնն էր ստիպում այդ մանկահասակ կնոջը հսկել իր հիւանդի մահճի մօտ,—յայտնի չէ, միայն երևում էր, որ նա վճռել էր այս գիշեր ամենևին չը քնել։ Գուցէ նա նոյնքան վախենում էր, որպէս միւսները և երկիւղը խլել էր նրա աչքերից քունը. գուցէ պաշարված ամրոցը նրան նոյնքան սարսափեցնում էր, որպէս միւսներին։

Կրկին լսելի եղաւ թնդանօթի որոտումը։

Բայց այդ կործանիչ որոտումը, որ ուրիշների վրա սոսկում էր բերում, կարծես, նրան մի առանձին զուարճութիւն էր պատճառում։ Նրա տխրամած դէմքը աւելի և աւելի պայծառանում էր և խոշոր աչքերում վառվում էր ուրախութեան կրակը։ Թշնամու թնդանօթի ձայնը արձագանք էր գտնում նրա սրտում, խորին բերկրութեան արձագանք։

Նա վեր կացաւ, ճրագը վեր առեց, ուշիկ քայլերով դուրս եկաւ։ Մի քանի վայրկեան կանգնեց նախասենեակում, նայում էր պառկած ներքինու վրա։ Ներքինու խռմփալու ձայնը արդէն ցոյց էր տալիս, որ նրա քունը խիստ ծանր էր։ Նա զգուշութեամբ մօտեցաւ տիկնոջ սենեակի դռանը։ Թէև ներքինու գլուխը և բարձը դրած էին նրա հանդէպ, բայց նրանք այնքան տեղ չէին բռնում, որ արգելէին աղախնի մտնելը։ Նա մի կողմում կանգնելով, թեքվեցաւ և ականջը ուշադրութեամբ տարաւ դէպի դռան փոքրիկ ճեղքը։ Ներսից ոչ մի շշունջ լսելի չէր լինում։ Նա մտածեց, որ տիկինը, երևի, քնած է, թէև նա դեռ ուշագնացութեան մէջ էր գտնվում։

Նա կրկին ուշիկ քայլերով վերադարձաւ իր սենեակը, ճրագը դրեց իր տեղում և նստեց հիւանդի անկողնի մօտ։ Մի քանի րոպէ գտնվում էր մի տեսակ անվճռականութեան մէջ, որ խիստ հեշտ կարելի էր նկատել նրա բազմահոգ դէմքից։ Յետոյ կամաց-կամաց ձեռքը տարաւ դէպի հիւանդի վերմակը և զգուշութեամբ կիսով չափ բարձրացրեց։ Նա այժմ մի առանձին երկիւղածութեամբ նայում էր գեղեցիկ երեխայի երեսին, նայում էր դողալով և չէր վստահանում կատարել այն, ինչ որ մտածում էր։

—Քնել... քնե՛լ... լսելի եղաւ կանանոցի բարձր աշտարակի գլխից։

Դա ներքինապետի հրամայական ձայնն էր, որ իր դիտանոցից նայում էր ամբողջ հարեմի վրա։ Այդ աշտարակը մի այնպիսի տեղում էր կանգնած, որ նրա բարձրութիւնից կարելի էր տեսնել կանանց բոլոր օթեակների լուսամուտները։ Այդ սպառնալից ձայնը լսելի էր լինում ամեն գիշեր երեք անգամ։ Առաջին անգամին պէտք է բոլոր կիները իրանց ընթրիքը կերած, վերջացրած լինէին. երկրորդ անգամին պէտք է ճրագները մարէին և քուն լինէին. իսկ երրորդ անգամին դռները փակվում էին և յարաբերութիւնները բոլորովին արգելվում էին։

Ներքինապետի այժմեան զգուշացուցիչ ձայնը երկրորդ անգամին էր պատկանում, որով մի քանի րոպէից յետոյ ամբողջ հարեմի մէջ պիտի տիրէր խաւարը։ Այդ ձայնը, կարծես, շտապեցրեց աղախնին կատարել իր դիտաւորութիւնը, որի համար նրա քաջութիւնը պակասում էր։ Նա ձեռքը դողդողալով տարաւ դէպի հիւանդի պարանոցը, բռնեց նրա կոկորդից և բթամատով ու ցուցամատով այնպէս պինդ սեղմեց ուռոյցքը, որ երեխան թփրտաց, դողդողաց, խռխռաց և ապա սկսեց սաստիկ ճիչ բարձրացնել։

Այդ միջոցին աղախինը զարմանալի արագութեամբ վեր թռաւ, ոտքով զարկեց ճրագին, ցած գցեց, ճրագը հանգաւ, իսկ ինքը խաւարի միջից դուրս արձակեց բարձր ձայնով գոչելով. «Խեղդվեցաւ, խեղդվեցաւ, օգնեցէք, խեղդվեցաւ»...

Նա վազեց դէպի տիկնոջ սենեակը, իր ոտքերի տակ կոխ տալով, տրորելով պառկած ներքինուն, որը սարսափելով զարթնեց, և չը կարողանալով իսկոյն հասկանալ պատահածը, իր սոսկալի շփոթութեան մէջ կարծում էր, թէ ահա թշնամիները ներս թափվեցան ամրոցի մէջ, սկսել են բոլորին կոտորել.—«Օգնեցէք... օգնեցէք»... սկսեց աղաղակել և նա, դուրս վազելով դէպի կանանոցի բակը։

Ոչ սակաւ եղաւ և աղախնի զարհուրանքը, երբ նա մտաւ տիկնոջ սենեակը։ Տեսնելով նրան գունաթափ, դիակի նման ընկած յատակի վրա,—տեսնելով այնտեղ սփռված գոհարները, սենեակի անկարգութիւնը, փշրված արկղիկը,—նա կարծեց, թէ հէնց նոյն րոպէում այնտեղից փախաւ աւազակը, որը իր տիկնոջը սպանելով, կողոպտել էր նրա սենեակը։

Բայց նա այնքան սրտի և մտքի ամրութիւն ունէր, որ բոլորովին չը շուարեցաւ։ Մանաւանդ, երբ նայեց լուսամուտներին, գտաւ նրանց ամբողջութեամբ իրանց տեղում փակված։ Իսկոյն մտաբերեց, թէ ինքն էր, որ ներքինուն կոխ տալով, անցաւ նրա վրայից և բաց արաւ դուռը։ Ուրեմն ոչ մի տեղից աւազակ մտնել չէր կարող։ Նա զգաց իր սխալը և շտապեց իր ձեռնարկութեանը մի այլ կերպարանք տալ։

Առանց մի վայրկեան կորցնելու, տիկնոջը նոյն դրութեան մէջ թողնելով, նա դուրս վազեց կանանոցի բակը, որ թոյլ չը տայ յիմար ներքինուն շատ աղմուկ բարձրացնել։

—Ասադ, Ասադ, ձայն տուեց նրան մօտենալով,—ինչ ես խելքդ կորցրել, այստեղ մեր տիկինը մեռնում է, այնտեղ նրա երեխան խեղդվում է, իսկ դու բակում կանգնած, աղաղակներ ես բարձրացնում։ Գնանք, գնանք շուտով։

—Ի՞նչ է պատահել, հարցրեց շփոթված Ասադը, ամենևին չը հասկանալով իր լսածը։

—Եկ, տես, թէ ինչ է պատահել, քաւթառ, մահալի նման քնում ես, ու ոչինչ բանից տեղեկութիւն չունես։ Վերջին խօսքերից յետոյ աղախինը համարեա ուժով բռնեց նրա ձեռքից և քարշ տուեց դէպի տիկնոջ սենեակը։

Բայց ներքինին, ցոյց տալու համար, թէ ինքն էլ մի բանից տեղեկութիւն ունի, մտաբերեց աղախնի խօսքերից մէկը միայն՝ «խեղդվում է» և հարցրեց.

—Դու ասացիր խեղդվում է, ո՞վ է խեղդվում։

—Երեխան, յիմար, դու չես իմանում, քանի օր է, որ նա հիւանդ է, կոկորդը ուռչել է, հիմայ ցաւը սաստկացել է, խեղդվում է։

—Տիկնոջ հետ ինչ է պատահել։

— Ես ինչ գիտեմ, ինչ է պատահել, տիկինը իր սենեակում ընկած է։

Ներքինին այժմ բաւական բան հասկացաւ և աղախնի հետ շտապեց դէպի տիկնոջ սենեակը։

Բարեբախտաբար թէ աղախնի և թէ ներքինու բարձրացրած աղաղակները արձակվեցան մի և նոյն րոպէում, երբ բերդից սկսեցին պատասխանել թշնամու թնդանօթներին։ Դրանց ձայնը խլացաւ հրանօթների ընդհանուր դղրդումների մէջ։ Կանանոցում ոչ ոք չիմացաւ պատահած աղմուկը, և ոչ ներքինապետը, որը իր դիտանոցի

ժամից առաջ բոլոր պակաս: Թատրօնը բաւական լիքն էր, բայց հասարակութեան բաւական նշանաւոր մասը ֆօյէներում և անցքերում էր գտնվում: Լօժաները մանաւանդ առաջին յարկում մեծ մասամբ դատարկ էին: Բայց գալլերեյը արդէն լիքն էր: Խաղում էին երկրորդ անգամ „Հօֆմանի առակները„: Բեմի վրա պատրաստութիւններ էին տեսնվում, այնպէս որ դերասանների և երգիչների մի մասը արդէն շորերը հագել էին, բայց նրանց մեծ մասը դեռ հագնվում էր: Ուվերտիւրը դեռ չէր ըսկսվել: Մի քանիսը ասում են, որ կրակը ըսկսվեցաւ գալվանական գործիքի կայծից, որ վառեց վարագոյրը, միւսները, թէ դժբաղդութեան պատճառը մի բանւոր էր, որ վայր ձգեց սպիրտի լամպը: Հրդեհի իսկական պատճառը ոչ ոք չը գիտէ և երևի չի էլ իմանայ: Հրդեհը ամենից առաջ նըկատեց կապելմէյստեր, որ բեմի վրա էր: Նա հագիւ կարողացաւ ձայն հանել, երբ դեկօրացիաները արդէն այրվում էին և բոցը տարածվեց ամբողջ բեմի վրա: Դերասանները փախչելն դէպի դռները, բայց շատերը չը նկատելով վտանգը, գնացին իրանց սենեակները իրանց սեփականութիւնը վերցնելու համար: Մի քանիսը հագնվելու սենեակներից կատարելապէս մերկ դուրս թափեցան: Այդ ժամանակ ծանր վարագոյրը բարձրացաւ: Բոցը տարածվեցաւ դահլիճի մէջ: Թատրօնի դրան մօտ հաւաքված ժողովուրդը ներսից սարսափելի աղաղակ լըսեց: Լսվում էին աղաղակներ, ճիչոցներ, անէծքներ. հասարակութիւնը փաղում էր դէպի անցքերը և այդ բոլոր աղմուկը ծածկվում էր ներսից լսող սարսափելի աղաղակով. „ազատեցէք, ազատեցէք:“ Պատուհանների մէջ մարդիկ երևեցան, որոնք պատրաստ էին փողոցը դուրս թռչել: Անցքերը ծածկվեցան խաւարով, որ աւելի էլ շփոթեց հասարակութեանը: Միայն դահլիճն էր լուսաւորված և մի քանիսի ճանապարհը լուսաւորում էր: Ամենից սարսափելի տեսարան ներկայացնում էին անցքերը և սանդուղքները: Նրանք մի րոպէում լցվեցան ամբոխով, այնպէս որ անկարելի էր ոչ առաջ և ոչ յետ շարժվել: Մարդիկ միմեանց գլխի վրա էին թռչում, ընկնում էին և ճանապարհը կապում: Բացի այդ խաւարի մէջ շփոթված մարդիկ չէին կարողանում ճանապարհ գտնել: Ազատվեցան միայն այն ուժեղները, որոնք կարողացան ամենից առաջ դուրս ընկնել: Բոցը արդէն երևում էր թատրօնի կտուրի վրա, բայց դեռ կառքերով թատրօն էին գալիս: Մինչև անգամ հրդեհաշէջները դեռ տեղեկութիւն չունէին: Վերջապէս եկան պօլիցիականները և հրդեհաշէջները: Նրանցից մի քանիսը վազեցին դէպի կրակը: Մինչև դուրսը գործում էին հրդեհաշէջ մեքենաներ, ներսը աշխատում էին բանալ ջրանցքերը: Մթութեան մէջ հրդեհաշէջները բռնում էին մոլորվածներին և դուրս էին բերում: Բայց պատահում էր, որ նրանք սխալմամբ ուժով դուրս էին բերում նրանց, որոնք կամաւորապէս մտել էին վնասվածներին օգնելու համար: Վնասվածների թիւը հասնում է 600:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Русскій Курьеръ» լրագրում կարդում ենք, որ անգլիական «Standart» լրագիրը հաղորդում է թէ կոմս Կալնօկի, ուղևորվելով Վիէննայից Ս. Պետերբուրգ, յանձնարարութիւն ստացաւ Նորին կայսերական Մեծութիւնից հրաժարական առնելու ժամանակ, խօսակցել թէ Թագաւոր կայսրի, թէ կոմս Իգնատիեվի հետ արևելեան հարցի մասին իր բոլոր մանրամասնութիւններով, մանաւանդ փոխադարձ յարաբերութիւնների մասին Ռուսաստանի, Աւստրիայի և Թիւրքիայի դէպի Հայաստանի և Բօսնիայի դրութիւնը:

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ Գամբէտտան բաւական զգալի դաս արաւ երկու նոր մինիստրութիւններ հիմնելու պատճառով, և բոլոր չափաւոր և արմատական լրագիրները գովում են զիջուցանող Բիբօին մինիստրին նրա տուած ճարպիկ պատասխանների համար: Պատգամաւորների ժողովի և փարիզի մամուլի մեծամասնութեան տրամադրութիւնը մատնացոյց են անում Գամբետտայի հեղինակութեան մի քիչ պակասելու վրա, որը ի հարկէ ինքն էլ էր զգում, վիճաբանելով այդպիսի համեստ հակառակորդի հետ, ինչպէս Բիբօն է, որին այնու ամենայնիւ, պատգամաւորների մեծամասնութիւնը ծափահարում էր: Պատգամաւորները, կարծես կամենում էին ապացուցանել իրանց նախկին առաջնորդին, որ իրանք բոլորովին նպատակ չունեն անպայման հնազանդվել նրան, և որ նրանք պատրաստ են պաշտպանել իրանց անկախութիւնը և իրանց իրաւունքները նրա անչափ պահանջների դէմ:

—«Presse» լրագրին Սօֆիայից գրում են, որ բուլղարական մինիստր գնդապետ Րէմլինգէնի և «Բուլղարական Ձայն» լրագրի խմբագիր Գերբանօվի մէջ հետևեալ անհամաձայնութիւն պատահեց: Նոյեմբերի 16-ին մինիստրը պահանջեց Գերբանօվից, որ նա 24 ժամվայ ընթացքում յայտնէ Շումլայից գրված թղթակցութեան հեղինակի ազգանունը: Գերբանօվ իր լրագրում պատասխանեց, որ այդ պահանջը անհիմն է և որ մինիստրը կարող է, եթէ կամենում է, դատի կանչել նրան, ինչպէս որ ընդունված է անել սահմանադրական պետութիւնների մէջ: Բաղդաւորապէս մինիստրը յարմար ժամանակ հրաժարվեց իր դիտաւորութիւնից:

—«Courrier d'Orient» լրագրին Բօմբէյից հեռագրում են նոյեմբերի 30-ից, որ Անգլիան զիջեց Կանդահարը էմիր Աբդուրահմանին այն ժամանակ, երբ վերջինը գրաւոր կերպով խոստացաւ ոչինչ բանի չը ձեռնարկել առանց անգլիական կառավարութեան համաձայնութեան և պարտաւորվեց տեղեկութիւն տալ իր երկրի մէջ եղած գործերի դրութեան մասին:

—«Times» լրագիրը հաղորդում է, որ առաջին մինիստրի որդի Հերբէրտ Գլադստօն Իրլանդիայի շատ շրջանները ճանապարհորդեց և հաշիւ կը տայ իր հօրը իր ճանապարհորդութեան մասին: Նա, ինչպէս երևում է, շատ տխուր տըպաւորութիւններ դուրս բերեց իր ճանապարհորդութիւնից:

—«Journal de St. Petersbourg» լրագրում հաղորդվում է որ պ. Նովիկօվ և լորդ Դիւֆըրին այցելելով Սաիդ-փաշային, աշխատեցին համոզել նրան, որ թիւրքիան շտապի որ և է վերանորոգութիւններ տալ Հայաստանին:

—Բերլինից «Порядокъ» լրագրին հաղորդում են որ պրօֆէսօր Մօմզէն դիմելով իր ընտրողներին Կօբուրգի մէջ, յայտնեց իր ազդարարութեան մէջ Բիսմարկին խիստ ընդդիմադրական մտքեր: Մօմզէն ասում է որ գերմանական ազգը պէտք է ցոյց տայ Բիսմարկին իր պաշտած տեղը և համոզել նրան որ անհատ մարդը, ինչքան բարձր էլ լինի այդ մարդը, չէ կարող իրան ամբողջ ազգութիւնից բարձր համարել: Գերմանական կանցլէր, աւելացնում է պրօֆէսօրը, յայտնի է իր բնաւորութեան զօրութեամբ, բայց գերմանական ազգը յայտնվել է միշտ աւելի էլ մեծ հաստատամտութեամբ և տոկունութեամբ:

—Վիէննայի Օպէրա-Կօմիկ թատրօնի հրդեհի մանրամասնութիւնները սարսափելի են: Հրդեհը սկսվեցաւ բեմից, սպիրտի լամպայի ընկնելուց: Հանդիսականները ոչ թէ այրվեցան, այլ կրակը տեսնելով երկիւղից միմեանց վրա թափվելով, միմեանց խեղդեցին: Շատերը իրանց նետում էին պատուհաններից փողոցի վրա և սպանվում էին: Ասում են, որ զոհերի թիւը հասնում է 900 ի:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 դեկտեմբերի: Լրագիրները դեկտեմբերի 7-ից հաղորդում են, որ առանձին մասնաժողովը վերաքննում է ջրային հաղորդակցութիւնների կանօնադրութիւնը:

ՓԱՐԻԶ, 7 դեկտեմբերի: Ռուսաց ֆրանսիական դեսպան է նշանակվում Աթէնքի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 դեկտեմբերի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 75 կ., երրորդ 91 ր. 5 կ., չորրորդ 90 ր. 75 կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 75 կ., երկրորդ 216 ր. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 25 կ., երրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 7 ր. 80 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,35½ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 216 մարկ 38½ պֆ., փարիզի վրա 267 ֆրանկ 5 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

բարձրութիւնից ամեն մի շարժում, ամեն մի շնչիւն լսելում էր:

Լսեց միայն մէկը, որ աւելի պատճառ ունէր չը լսելու, լսեց նա, որ ուշաթափ, գետնատարած, ընկած էր իր սենեակի յատակի վրա: Հէնց որ դժբաղդ մօր ականջին դիպաւ «խեղդվում է» բառը, նա մի մոգական հարուածքով ցնցվեցաւ, աչքերը բաց արաւ, սկսեց շփոթված կերպով նայել իր 'շուրջը: «Օգնեցէք» բառը բոլորովին արթնացրեց նրան: Նա իսկոյն վեր թռաւ և վազեց աղախնի սենեակը: Այստեղ ճրագ չը կար: Երկար նա խաւարի մէջ խարխափելով, որոնում էր զաւակի անկողինը, մինչև աղախինը և ներքինին ճրագով ներս մտան:

Երեխան դեռ լաց էր լինում. կոկորդի խըռխռոցը իսպառ վերջացած չէր. յետոյ սկսեց թքել արիւն, շարաւի հետ խառն: Երևում էր, որ աղախնի մատների սաստիկ ճնշելուց, կոկորդի ուռոյցքը պայթել էր և այժմ դուրս էր ժայթքում այնտեղ հաւաքված շարաւը: Այդ թէև օգտաւէտ էր հիւանդին, բայց աղախնի գործողութիւնը ոչ նրան բժշկելու և ոչ խեղդելու նպատակ ունէր: Նա միայն ցանկանում էր հիւանդի վրա դարձնել մօր ուշադրութիւնը և հասաւ իր նպատակին:

Տեսնելով իր զաւակի դրութիւնը, մայրը մոլեգնաբար գրկեց նրան և սկսեց լաց լինել:

—Հիմայ կը մեռնի երեխաս... կը մեռնի, փարիչան, հառաչում էր նա, դառնալով դէպի աղախինը:

—Փարիչանը մատաղ լինի քո հոգուն, տիկին ջան, պատասխանում էր աղախինը դառնացած ձայնով, և ձևացնելով, իբր թէ արտասուքը սըրբում է.— երկիւղ չը կայ, ամենևին երկիւղ չը կայ. վտանգը անցաւ. թող Աստուած Ֆարհադի (այսպէս էր երեխայի անունը) ցաւը իմ վրա բերէ, եթէ նրան մի բան պատահի:

Ծերունի ներքինին սառած կանգնել էր, հեռուից նայում էր ցաւալի տեսարանի վրա: Աղախնի խօսքերը չը հանգստացրին մօրը, մանաւանդ երբ երեխան, թէև դադարեց լաց լինելուց, բայց գլուխը դրեց մօր կուրծքի վրա, և ընկաւ մի տեսակ տենդային դրութեան մէջ:

—Այդ լաւ է, շատ լաւ, առաջ տարաւ աղախինը.—տեսնում էք, Ֆարհադը հանգստացաւ, հիմայ կը քնէ, անուշ քնով կը քնէ.—հանգստացաւ: Սառան էլ էր այդպէս ասում Առաւօտեան երբ մտիկ տուեց, ասաց, այս գիշեր կը ծակվի ուռոյցքը: Հիմա նրա խօսքը կատարվեց: փառք քեզ, տէր Աստուած, Ֆարհադը հանգստացաւ:

—Բայց նա ասաց, երբ ուռոյցքը ծակվելու լինի, ինձ շուտ իմացում տուէք: Այս րոպէիս կը գնամ կը կանչեմ: Գիշերից չեմ վախենում. Ֆարհադի համար դժոխքն էլ կը գնամ:

Աղախնի վերջին խօսքերը փոքր ինչ մխիթարեցին տիկնոջը: Իրաւ, Սառան առաւօտեան տեսաւ հիւանդին, ասաց, շատ կարելի է, որ այս գիշեր ուռոյցքը ծակվի: Այն ժամանակ թէև փոքր ինչ արիւն և շարաւ կը գայ բերանից, բայց դրանով վտանգը կանցնի միայն պէտք է իրան շուտ իմացում տալ, որ հարկաւոր դարմանները գործ դնէ:

Բայց ով էր այդ Սառան.— մեր նախածանօթ գինեվաճառ այրին, որ նախընթաց գիշերը իր տանը ընդունեց ծպտեալ հիւրերին.—տէր Աւետիքին սափրիչի կերպարանքով, խորէն հայր սուրբին նրա աշակերտի կերպարանքով, Շահումեան Ստեփաննոս իշխանին հիւանի կերպարանքով, իսկ Մելիք-Փարսադանի որդի Բալի զօրավարին խանի ֆէրրաշի կերպարանքով: Սառան ծանօթ էր խանի ամբողջ հետ: Այդ ծանօթութեան առիթը նրա ունեցած երկու պարապմունքն էր: Իբրև գինեվաճառ, նա շատ անգամ ծածուկ, իր ձեռքով ըմպելիքներ էր բերում խանի համար, որը չէր ցանկանում իր ծառաների ձեռքով ստանալ, որպէս զի, իր գինարբուութեան սովորութիւնը մահմեդականներին չը յայտնվի: Հաւատարիմ Սառան ամենայն խոհեմութեամբ պահում էր այդ գաղտնիքը: Իսկ կանանոցի հետ յարաբերութիւն ունէր նրանով, որ նրան շատ անգամ կանչում էին, երբ երեխաների կոկորդը ուռչում էր: Սառան իր ինքնուս փորձերով բաւական հմուտ էր այդ հիւանդութիւնը բժշկելու մէջ:

—Գէ գնա կանչիր, մի ուշացիր, ձայն տուեց տիկինը:—Երեխաս կը մեռնի, եթէ նա չը գայ:

—Ես չը գնամ փարիչանի հետ, հարցրեց ներքինին երկչոտ ձայնով:

—Հէնց դու էիր պակաս, քաւթառ, պատասխանեց աղախինը մի առանձին սպառնալիքով նայելով ներքինու երեսին:— Դու չես իմանում որ հրամայված է այս գիշեր բոլոր հայերին կոտորել, և երկիւղից ոչ մի հայ այս գիշեր իր տանից դուրս չի գայ: Ես կը գնամ, մի կերպով կը համոզեմ, կը բերեմ Սառային, բայց եթէ քո ախոր տեսնելու լինի, կը վախենայ, ու չի գայ:

Որովհետև գործը վերաբերվում էր մի ծանրակշիռ հարցի, ինչպէս էր իր տիկնոջ զաւակի կեանքը, այդ պատճառով բարկացած ներքինին լուռ կացաւ և չը պատասխանեց աղախնի կոպտութիւններին: Բայց եթէ մի ուրիշ անգամ լսելու լինէր նրանից այդ խօսքերը, անտարակոյս նրա ծամերը կը փետէր:

—Դու միայն անցկացրու ինձ դռներից, որ պահապանները չարգելեն, կրկին դարձաւ նա դէպի բարկացած ծերուկը:

Ներքինապետի դիտանոցի բարձրութիւնից վաղուց արդէն լսելի էր եղած նրա երրորդ անգամի հրամայական ձայնը՝ «քնել», և կանանոցի մէջ բոլոր դռները փակված էին, ոչ ոք իրաւունք չունէր ներս ու դուրս անելու: Այս պատճառով ներքինին նախ քան առաջնորդելը աղախնին դէպի Սառայի տունը, գնաց ներքինապետի մօտ, որ նրան յայտնէ հիւանդի անցքը, և իմանայ գիշերվայ անունը, որովհետև առանց գիշերվայ անունը տալու, պահապաններից և ոչ մէկը դռները չէր բաց անի:

Մինչև ներքինու վերադառնալը փարիչանը բոլորովին պատրաստ էր ճանապարհ ընկնելու համար: Նա փաթաթեց իր գլուխը մի հաստ չալով, ծածկվեցաւ իր կապտագոյն չադրայի մէջ և դուրս գնաց: Տիկինը մնաց միայնակ աղախնի սենեակում, գրկած ունենալով երեխան մայրական կուրծքի վրա, որը այդ միջոցին սաստիկ բաբախում էր: Երեխան այժմ աւելի անհանգիստ էր, գտնվում էր ջերմի մէջ, և երբեմն ամբողջ մարմնով ցնցվում էր, կարծես աղախնի անգութ մատները կրկին սեղմվում էին նրա կոկորդի վրա: Եթէ նա գիտենար իր հետ պատահածը, բոլորը կը պատմէր մօրը. բայց ամեն ինչ կատարվեցաւ նրա հետ, երբ նա քնած էր:

Կանանոցի բակում վառվում էին չորս լապտերներ միայն, որոնք տնկած էին չորս սիւների գլխին, և իւրաքանչիւրը գտնվում էր քառակուսի բակի մի անկիւնում: Հարեմների օթեակների լուսամուտներից լոյս չէր երևում: Նրանք քնած էին, թէ արթուն,—յայտնի չէ, բայց որովհետև նրանց հրամայված էր «քնել», թէկուզ աշխարհն էլ տակնուվրա լինէր, պէտք է ցոյց տային, որ քնած են:

Ներքինին աղախնի հետ մօտեցան առաջին դռանը, կամաց բաղխեցին: Դռան ետևից հարցրին.

—Գիշերվայ անունը:

—«Փասխան», պատասխանեց ներքինին հազիւ լսելի ձայնով: Դռները բացվեցան:

Կանանոցի բակից դուրս գալով, նրանք մտան մի երկայն ծածկված դալան (կօրիդօր), որ լուսաւորված էր երկու լապտերներով: Այստեղից մի դուռ տանում էր դէպի մի երկրորդ փոքրիկ բակ, որտեղ էր կանանոցի խոհանոցը: Այդ դռնից անցնելու համար դարձեալ նոյն հարցը և պատասխանը տրվեցաւ: Այսպէս նրանք անցան մի քանի բակեր, մի քանի դալաններ, մինչև դուրս եկան խանի պալատի լաբիրինթոսից:

Դրսում տիրում էր խաւար, իսկ բերդի փողոցների մէջ աղմուկ և իրարանցում: Մարդիկ խելագարի նման գոռում-գոչումներով վազվզում էին: Աղախինը ներքինուն թողեց կէս ճանապարհի վրա, պատուիրելով իրան սպասել, իսկ ինքը շտապեց դէպի Սառայի տունը:

(Կը շարունակվի)